

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

Спеціальність «014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»

ОС — магістр

Виконавець: Дешко М.-Х.В.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2 (М)

_____ (підпис)

Науковий керівник:
канд. пед. наук, ст.викладач Кончович К.Т.

_____ (підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

_____ (підпис)

«___» _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	8
1.1. Категоріально-понятійний аналіз проблеми дослідження.....	8
1.2 Місце і роль фахових дисциплін у процесі формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.....	21
Висновки до першого розділу.....	29
РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРА МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ.....	31
2.1 Структура мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.....	31
2.2 Педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.....	40
2.3 Технологія формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.....	53
Висновки до другого розділу.....	62
Висновки.....	66
Списки використаних джерел.....	69
Анотація.....	78

ВСТУП

Актуальність і стан дослідженості проблеми.

Постмодерна освітня парадигма характеризує новий тип буття людини в культурі, яка у XXI столітті визнається епіцентром цивілізаційного розвитку, що відображається в усіх сферах життєдіяльності. В умовах глобалізаційних процесів у сфері освіти, в ситуації виваженого європейського освітнього вибору України перед науковою спільнотою постають проблеми розвитку комплексу компетенцій і компетентностей, обґрунтованих основними європейськими документами про освіту: Рекомендацією Ради міністрів Європейського Союзу “Про сучасні мови”, Декларацією про вищу освіту для XXI століття, Лісабонською конвенцією про визнання кваліфікацій для системи освіти європейського регіону, Сорбонською декларацією щодо узгодження структури системи вищої освіти в Європі, Болонською декларацією, Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, “Керівними принципами ЮНЕСКО з міжкультурної освіти”, Законом України “Про вищу освіту”, Концепцією “Нова українська школа”.

Інтеграційні процеси, що спонукають українське суспільство до радикальної перебудови соціокультурного середовища, визначають необхідність підготовки фундаментально підготовлених, компетентних, конкурентоспроможних фахівців. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у вітчизняній педагогічній науці та практиці має на сьогодні вагомое соціальне значення у зв'язку з інтеграцією України до світового

співтовариства, соціокультурними змінами в українському суспільстві, дедалі більшою відкритістю вітчизняної культури та можливістю комунікативного взаємопроникнення й взаємодії різноманітних культур як на території нашої країни, так і поза її межами.

Соціокультурний простір вищої освіти має забезпечувати розвиток мовного та культурного потенціалу особистості, особливо в умовах безпосереднього зв'язку майбутньої професійної діяльності з комунікативною сферою та філологічною професією.

Питання розвитку культурних процесів у системі освіти є предметом дослідження багатьох учених: В. Андрущенко, В. Кременя, Н. Скотної (загальні культурно-філософські засади та світоглядні основи розвитку освіти); А. Асмолова, В. Кудрявцева (культурно-історичні аспекти розвитку освіти); Г. Балла, П. Сауха (процеси гармонізації та ризики у системі освіти); І. Бега, О. Бондаревської (культура особистісно орієнтованих відносин у системі освіти); О. Вознюка, І. Зязюна, С. Вітвицької, В. Гриньової (педагогічна культура); А. Сбруєвої, В. Кудіна (соціокультурна парадигма сучасної освіти); П. Дасена, Ю. Плиски, Й. Пуртінги, (професійна культура особистості); Дж. Беррі, Н. Касаткіної (стратегії акультурації в освіті); М. Коена, Л. Латишевої (соціолінгвістичні основи перекладацької діяльності); Є. Пасова, Є. Шиянова (культуровідповідність підготовки фахівців) та ін. Проблеми мовнокультурної компетентності особистості розглядаються в наукових розвідках: В. Андрієвської, В. Бірюкової (розвиток мовної компетентності особистості); В. Біблера, М. Бахтіна, Ф. Ебнера, Ф. Розенцвейга, О. Розеншток-Хюссі (діалогова культура комунікацій); Н. Бориско, В. Калініна (розвиток

іншомовної мовленнєвої компетентності); Н. Ботвіної, С. Шандрук (засвоєння стилістики рідної та іноземної мови); Ю. Габермаса (теорія комунікативної діяльності); О. Дубасенюк, Н. Сидорчук, Л. Хомич (аксіологічні засади розвитку професійної компетентності фахівця); К. Климової, Ю. Лотмана, О. Петрова (розвиток лінгвосоціокультурної компетентності фахівців) та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Професійна підготовка майбутніх філологів в Україні та за кордоном стала предметом наукового розгляду О. Зіноватної, М. Іконнікової, Р. Йегера, В. Коваль, О. Мисечко, О. Семенов, Н. Шумарової та ін.

Водночас, аналіз наукового доробку багатьох учених дозволяє стверджувати про пріоритетність розгляду формування професійної компетентності філологів, тоді як мовленнєва компетентність майбутнього вчителя іноземної мови почасти залишається поза увагою дослідників.

Аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури з проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов свідчить, що різні аспекти цієї проблеми знайшли своє відображення в таких напрямках наукової думки: філософія і соціологія культури (Г. Васянович, І. Іванова, М. Каган); теорія і практика полікультурної освіти (Л. Бернацька, О. Михайлова, С. Сисоєва, А. Солодка, В. Топалова, С. Шандрук); теорія і практика професійної підготовки філологів (О. Шевченко, О. Кучерук); соціологія міжкультурних комунікацій (І. Воробйова, Т. Грушевецька, А. Конопльова, В. Попков, О. Садохін, М. Чикалова); кроскультурна психологія (Б. Братусь, В. Гриценко, О. Киричук, Н. Маркова, В. Рошупкін); особистісно орієнтована педагогіка (Т. Гуменникова, С. Подмазін, І.

Якиманська, С. Яценко) та ін. Водночас, необхідність формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін викликана такими провідними *суперечностями*:

- між вимогами, що висуваються до компетентності майбутніх учителів іноземних мов на етапі інтеграції України до європейського

освітнього простору, та якістю професійної підготовки педагогів у закладі вищої освіти у процесі вивчення фахових дисциплін;

- між усвідомленням у педагогічній науці значущості формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов та недостатньою кількістю наукових розробок у цій галузі;

- між особистісними потребами майбутніх учителів іноземних мов у вдосконаленні власної мовленнєвої компетентності та обмеженістю можливостей традиційної системи професійної підготовки у визначеному напрямі;

- між необхідністю включення мовленнєвого компонента в освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців педагогічного та філологічного профілю та слабкою ресурсною забезпеченістю цього процесу в системі професійної підготовки в університеті.

Актуальність проблеми та необхідність вирішення окремих суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **“Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін”**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити технологію формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов

у процесі вивчення фахових дисциплін.

Мета дослідження визначила такі його **завдання**:

1. Проаналізувати сучасні методологічні підходи до вирішення проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

2. З'ясувати зміст і структуру мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

3. Обґрунтувати педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

4. Розробити й обґрунтувати технологію формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови та технологія формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Методи дослідження. Для вирішення завдань дослідження та перевірки результатів використано комплекс наукових **методів**:

теоретичні – аналіз, узагальнення, синтез, систематизація наукових даних для обґрунтування методологічної та теоретичної бази дослідження;

емпіричні – анкетування, тестування, бесіда, спостереження, інтерв'ювання, педагогічний експеримент з метою з'ясування рівня сформованості мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін;

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів у системі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов; упровадженням навчально-методичного забезпечення формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому процесі вітчизняних закладів вищої освіти.

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано в 2 статтях, із них 1 – у студентському науковому віснику, одна – у міжнародному виданні.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки.

ВИСНОВКИ

1. З'ясовано сутність основних понять проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. На підставі аналізу наукової літератури сформульовано визначення мовленнєвої компетентності (у контексті її формування у майбутніх учителів іноземної мови) як сукупності знань іноземної мови, мовленнєвих умінь та навичок її використання в поєднанні з відповідною мотивацією. *Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у межах дослідження* тлумачиться як розвиток сукупності мовленнєвих знань, умінь і навичок іншомовного спілкування з одночасним розвитком позитивної мотивації та самооцінки розвиненості означеної компетентності на засадах компетентнісного, діяльнісного та соціолінгвістичного підходів.

2. Охарактеризовано зміст і структуру мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов, до якої включено такі компоненти: *мотиваційний* (реалізація позитивної мотивації на розвиток власних мовленнєвих когнітивних, діяльнісних та змістових навичок); *соціокультурний* (відображення відповідного іншомовного соціокультурного тла та соціокультурного змісту під час вивчення фахових дисциплін); *діяльнісний* (окреслення комплексу форм, методів та засобів формування досліджуваної компетентності), *рефлексивний* (своєчасне встановлення зворотного зв'язку з метою оцінювання рівня розвитку мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов).

3. Здійснено аналіз змісту фахових дисциплін, засвоєння яких сприяє формуванню мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов (сучасну лінгвістику, практику усного та писемного мовлення, інформаційні технології в іноземній мові, практичний курс перекладу, критичне й аналітичне читання, практичну фонетику, практичну граматику, світову літературу та ін.). Їх змістовий аналіз уможливив визначення впливу на формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки.

4. У роботі методом експертного оцінювання обґрунтовано педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

З'ясовано, що зазначені педагогічні умови – це сукупність цілеспрямованих, спеціально створених обставин досліджуваного процесу вивчення фахових дисциплін,

спрямованих на зростання рівня мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов з урахуванням об'єктивних закономірностей педагогічних процесів та суб'єктивних особливостей учасників освітнього простору. Охарактеризовано шляхи проектування системи педагогічних умов з організації освітніх процесів, що передбачає експертне оцінювання з розрахунком коефіцієнта значущості умови.

Відповідно до результатів експертного опитування науково- педагогічних працівників закладів вищої освіти, до педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін віднесено: моніторинг індивідуальних труднощів в усному та письмовому мовленні та їх усунення; стимулювання інтересу молоді до вдосконалення власного мовлення; запровадження в систему навчальних і виробничих практик студентів комунікативних завдань; створення сприятливого комунікативного середовища.

Охарактеризовано зміст кожної умови та її зв'язок з компонентами технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

5. У роботі представлено науково-методичне обґрунтування технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін, що характеризується комунікативною орієнтованістю, цілеспрямованістю, системністю педагогічної діяльності щодо узгодження цілей, змісту, форм, методів і результатів навчання. Доведено, що здійснене експериментальне дослідження характеризує вплив системи педагогічних умов і технології на процес формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>